

בעזרת ה' יתברך

ספר
שרי
אלפים

מאמרי תודה ועבודה
על פרשיות התורה ומועדים

שנאמרו בסייעתא דשמיא
מדי שבת בשבתו ומועדי השנה
בבית המדרש קהל חסידים, שיקאגא יצ"ו
שנות תשפ"א - תשפ"ג לפ"ק

בזכות אבותי הקדושים ובזכות הצבור
עם קדוש מבקשי ה'
על ידי זעירא דמן חבריא

אפרים אהרן
באאמו"ר דרה"צ הרי"מ שליט"א
טווערסקי

טבת תשפ"ה לפ"ק

בעזה"ת

הקדמת המחבר

יודה הלשון וישבחו השפתיים בהעלות על לב גודל חסדי השי"ת אתי אשר זיכני להוציא לאור חלק שני מחידושי תורה שחנן ה' לפעוט שכמוני כדי שאוכל לעורר את לבם של עם קדשו הצמאים לדבר ה' ומשתוקקים לעלות תמיד מעלה אחר מעלה ומדריגה אחר מדריגה בסולם העולה בית א-ל. וברוך ה' אשר הצליח דרכי וזכיתי שנתקבל הספר אצל מבקשי ה' בכל רחבי תבל. ומה גם שמצא ספרי מקומו על שלחן מלכים, מאן מלכי רבנן, אשר שיבחו לפני את הרעיונות שמצאו בו וזכיתי שהשתמשו בהם בדרשותיהם להורות לעם ה' את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון. ואני מודה על העבר ומבקש על העתיד שכן יעזור השי"ת שיתקבל גם חלק זה של 'שרי אלפים' אצל עם ה' ויתעוררו מדבריו לאהבתו ועבודתו ית"ש.

והנה הדברים שרשמתי בהקדמתי לחלק הראשון שייכים גם לחלק זה, על כן אחזיר על הדברים וזכרון אחד עולה לכאן ולכאן.

הנה נתן השי"ת בלבי שיקרא ספר הזה בשם 'שרי אלפים'. והכוונה על פי המובא בספרים הקדושים שצריך כל איש מישראל להשלים שלשה אלפי"ן, האל"ף של אמ"ת, האל"ף של אדנ"י, והאל"ף של אד"ם, שאם יחסר האל"ף משלש תיבות אלו, ישאר חלילה, מ"ת די"ן וד"ם. ונראה ששלשה ענינים אלו מורים על שלשה תחומים שצריך כל איש ישראל להשתלם בהם, והם: בין אדם למקום, בין אדם לחבירו, ובין אדם לעצמו.

א. כן כתב באהבת שלום מקאסוב (ריש קורח; ריש שופטים). ועיקרו של דבר [אם כי לא כולן] נמצא ברגל ישרה (מערכת אל"ף אות ו) בשם הילקוט ראובני שהביא כן בשם המגלה עמוקות [ובמהדורת הצבי והצדק העירו: כ"כ בילקוט ראובני, אבל שגה במ"מ, כי כל הענין אינו במגלה עמוקות אלא מובא בספר זרע ברך תלמידו (ויקרא ראשון ד"ה הפן הב') וז"ל שמעתי מחכם אחד שבעון אדה"ר נפגמו ג' אלפי"ן וכו' והן אמת שלא ראיתי זה בשום ספר ואם קבלה הוא נקבל].

והנה ראשית העבודה בין אדם למקום היא יראת ה', כמו שכתוב (תהילים קיא, י) "ראשית חכמה יראת ה'", דהיינו שידע ויאמין האדם שיש דין ויש דיין הרואה כל מעשיו, דיבוריו ומחשבותיו. והיינו כוונת שם אדנ"י, שהשי"ת הוא אדונו ואנחנו עבדיו, וכידוע היחס בין עבד לאדונו הוא יחס של יראה. ואם יש דין למעלה, דהיינו שהאדם מכיר בכל עת שיש דין למעלה, עין רואה ואזן שומעת, אז אין דין למטה. אבל אם אין דין למעלה, אז ח"ו יש דין למטה, ובמקום אדנ"י נשאר די"ן.

העבודה בין אדם לחבירו תלויה במדת האמ"ת שיהיו פיו ולבו שוים, שלא ישקר ולא יגזול ולא יחנף, ויהיה הין שלו צדק ולא שולו צדק. אבל כשחסר האל"ף נשאר ח"ו מ"ת, כמו שאמר אהרן למשה (במדבר יב, יב) "אל נא תהי כמות" וגו'. הרי שכשיש חסרון בענין בין אדם לחבירו נשאר חלילה מ"ת במקום אמ"ת.

והעבודה בין אדם לעצמו נרמזת בתיבת אד"ם. שהעבודה בין אדם לעצמו היא עבודת טהרת הלב והמדות לתקנם ולזככם, ואיתא בספרים הקדושים שצריך האדם להמשיך אלופ"ו של עולם לבחינת ד"ם שלו, המורה על נפש הבהמית השורה בדם שבחלל השמאלי שבלבו, כמבואר בתניא (פרק טו). ועל ידי שממשיך אלופ"ו של עולם לבחינת ד"ם שלו, זוכה להתעלות ממדריגת בהמה למדריגת אד"ם.

הרי שעל בני ישראל להיות שרי אלפי"ם, וזה כולל כל עבודת היהודי בכל תחומי חייו, בין אדם למקום, בין אדם לחבירו, ובין אדם לעצמו. ואולי מרומזים שלשה ענינים אלו במה שאמר יתרו למשה שיבחר 'שרי אלפים' (שמות יח, כא) שיהיו 'אנשי חי"ל' ראשי תיבות 'חבירו י-ה לבו' שהם שלשה תחומים הנ"ל. ומבאר יתרו את המדות המגדירות את ה'אנשי חי"ל', והם: אנשי אמ"ת - בין אדם לחבירו, יראי א-להים - בין אדם למקום, ושונאי בצע - בין אדם לעצמו. ומאחר שכל תכלית הספר הזה איננה המדרש אלא המעשה, שנתעורר על ידו להשתלם בשלשה תחומים אלו, על כן לו נאה שם 'שרי אלפים', שעל ידו ניעשה לשרי האלפי"ם, להשתלם בכל שלשה האלפי"ן.

ולא אכחד שבשם 'שרי אלפים' גנוזים גם רמזים וכוונות אישיות. והיינו ששני שמותי מתחילים באות אל"ף, גם השלשה שותפים שיש בי שהם, הקב"ה, אבי ואמי, מרומזים בתיבת 'אלפי"ם', א-ל - הקב"ה, ושאר האותיות פיי"ם הם הראשי תיבות של שמות אבי מורי ואמי מורתי שיחיו. והנה מן המותר להגיד שהמעט שזכיתי להיות ולפעול, אינו אלא הודות לשלשה שותפים אלו: **הקב"ה** - אילו פי

מלא שירה כים ולשוני רנה כהמון גליו אין אני מספיק להודות לו על כל החסד אשר עשה עמדי ואשר עתיד לעשות עמי ועם כל בני ביתי. **אבי מורי ורבי הרה"צ שליט"א** - על היותו נר לרגלי ואור לנתיבתי להורות לי דרך הסלולה מאבותינו הקדושים, והיותו דוגמא חיה לעצה ותושיה על כל צעד וצעד מחיי. **אמי מורתי תחיה**: על החיבה היתירה הנודעת לי ממנה, ועל אמונתה בי ועל החיזוק התמידי שנותנת לי, המעמיד אותי על רגלי ומגביה אותי מעל כל מכשול העומד בדרכי. והנני מודה על העבר ומבקש על העתיד שיתן השי"ת שעוד יובון בשיבה דשנים ורעננים מתוך בריאות שלימה, נחת מכל יוצאי חלציהם, והרחבת הדעת בכל עניניהם ברוחניות ובגשמיות.

וכאן המקום לגלות את הידוע, שספר זה וכל הכתוב בו לא היו באפשרות לולא מסירות נפשה התמידית של אשתי הצנועה והחסידה שתחיה לאורך ימים ושנים טובות. אין הפה יכול לדבר ואין מלה בלשוני שיכולה להביע את רגשי הכרת הטוב שיש לי אליה, על כל מה שעושה ופועלת עבורי בכל לב ובכל נפש ערב בקר וצהרים. הלכה אחרי בשמחה ובטוב לבב אל ארץ לא זרועה להרביץ תורה ולקרב רחוקים, בו בזמן שהיא מגדלת באהבה את בנינו ובנותינו שיחיו בדרך ישראל סבא בלי שום שינוי מהמסורה הטהורה המקובלת לנו מדורי דורות. אני מבקש ומתפלל שיתן לה השי"ת כוחות בגוף ובנפש שתוכל להמשיך עבודתה הקדושה לאורך ימים ושנים טובות, ונזכה יחד לראות ולרוות נחת דקדושה מכל צאצאיו וצאצאי צאצאיו עד עולם.

והברכה אחת היא מריחוק מקום וקירוב לב להוריה היקרים שיחיו ה"ה **מורי חמי הגה"צ מוהר"ר מאיר אברהם איליאוויטש שליט"א גאב"ד סאן פאולו בראזיל וחמותי הצוה"ח שתחיה**, שהכניסו אותי לביתם כבן ממש והחזיקו ועודדו אותנו בלבם ובמאודם, ושימשו לנו כדמות ודוגמא להנהגתנו בכלל, ובפרט במשרת הרבנות והצלחתה באופן המועיל ביותר. יהי רצון שעוד ינובו בשיבה דשנים ורעננים מתוך בריאות שלימה, נחת מכל יוצאי חלציהם, והרחבת הדעת בכל עניניהם ברוחניות ובגשמיות.

בהזדמנות זו רציתי גם להכיר טובה לבני ולבנותי, לחתני וכלותי, לנכדי ונכדותי, כולם אהובים כולם ברורים, כל אחד בשמו הטוב יבורך, שמביאים לנו נחת דקדושה תמידית בלע"ה, ונותנים לנו הרחבת הדעת הנצרכת בכדי להמשיך בעבודת הקודש. יהי רצון שכן יעזור וכן יוסיף השי"ת ליתן להם בריאות שלימה בגוף ובנפש, ולהאיר את חייהם באור התורה והיראה, ולהעניק להם ברכה והצלחה בכל אשר יפנו ברוחניות ובגשמיות.

והנה הוצאת ספר כזה מן הכח אל הפועל נעשית בכמה וכמה שלבים, ועל כל שלב ושלב זכינו ב"ה לסייעתא דשמיא, ואנו כורעים ומשתחוים ומודים להשי"ת על זה. אבל אנו מחוייבים להודות גם לשלוחי השי"ת שסייעו אותנו בכל שלב, שבלעדיהם לא היה ספר הזה יוצא אל הפועל.

השלב ראשון הוא התחדשות החידושי תורה. וכבר הזכרתי לעיל שאין ספק בלבי שנתחדשו לי דברי תורה אלו רק בזכות הצבור הצמאים לדבר ה', ובאים לשמוע דרשותי מדי שבת בשבתו ומדי מועד במועדו. ועל זה רוצה אני להביע רגשי הכרת הטוב שיש לי אל **כל מתפללי קהילתנו הקדושה קהל חסידים בשיקאגא אילינוי**, שבזכותם נתגלו לי חידושים אלו כדי להרוות צמאונם לדבר ה'. והנה מצד הדין הייתי צריך לפרוט כל אחד ממתפללי קהילתנו בשמו הטוב, אבל דעו נא רבותי כי אי אפשר לפורטם כי רבים הם ב"ה כן ירבו, על כן יהיו נא בעיניהם כאילו הייתי פורטם. והנני מברך מעומק לבי להם ולנשיהם, לבניהם ובנותיהם וכל אשר להם, שישפיע עליהם השי"ת ברכה עד בלי די ברוחניות ובגשמיות, וימלא ה' כל משאלות לבם לטובה.

השלב השני הוא הקלטת הדברי תורה. בראשית שנות הרבנות שלי הייתי אומר חידושי תורה מדי שבת בשבתו, ומחמת טרדותי הרבות לא מצאתי פנאי לרשום אותם בחרט עלי גליון, והיו החידושים נאבדים לעולם השכחה, עד שהעירני **אחי הגדול הרה"ג מוהר"ר בן ציון שליט"א רב דקהל בית יהודה במילוואקי**, שלא טוב הדבר אשר אני עושה. וערך ותיקן עבורי שיעור דרך הטלפון שבו אשמיע למרחקים בימות החול את הדברי תורה שאמרתי בשבת שעברה, כדי שאוכל להקליט אותם ולא ילכו לאיבוד. ורק על ידי זה נשאר חידושי תורה אלו, ולולא זאת לא היה נשאר מהם שריד ופליט. ועל זה אני מודה לו במאד מאד ומברכו ברכת הדיוט שיצליח מאד בעבודתו הקדושה ויזכה הוא ונו"ב הצוה"ח שתחיה לרב נחת דקדושה מכל יוצ"ח מתוך הרחבת הדעת בכל עניניהם ברוחניות ובגשמיות. ובחדא מחתא אודה ואברך לכל שומעי השיעור מריחוק מקום שבזכותם נשאר דברי תורה אלו למזכרת.

השלב השלישי הוא רשימת הדברי תורה מן ההקלטה עלי גליון, שהיא מן העבודות הקשות שבמקדש. ועל זה אני מודה ומשבח לכבוד **ידידי היקר ר' יהודה לוינ ג"י** ממתפללי בית מדרשינו, שקיבל על עצמו משרה זו ממש לשם שמים, והשקיע הרבה זמן ומוח לאין שיעור לכתובת הדברי תורה. ועל זה ינוחו ברכות התורה על ראשו ועל ראש נו"ב שתחיה ועל כל אשר לו, למען אשר יוכל להמשיך בעבודתו הקדושה עוד רבות בשנים.

השלב הרביעי הוא ההחלטה להדפיס את החידושי תורה בצורת ספר. זכות זו מגיעה ל**ידידי היקר ר' יהושע מרדכי נ"י** ממתפללי בית מדרשינו אשר לא ינוח ולא ישקוט עד אשר יראו חידושי תורה אלו את אור הדפוס. ואני מודה לו מאד על זה, כי לולא שהיה מדרבן אותי בחזקה לא היה יוצא ענין זה אל הפועל. ועל כן יתברך ממעון הברכות הוא ובני ביתו בכל מיילי דמיטב בבני חיי ומזוני רויחי, וימלא ה' כל משאלות לבם לטובה.

השלב החמישי הוא סיפוק דמי ההוצאות הנצרכות להדפסת הספר. העיר השי"ת את רוחו של ידידי היקר רודף צדקה וחסד, בן של קדושים, ה"ה הנדיב הנכבד הר"ר **מרדכי צבי שווארץ וזוגתו שיחיו**, שתרמו מהונם להדפסת הספר לזכר הוריהם וזקניהם ז"ל. יהי רצון שהרבצת התורה הנגרמת על ידי ספר זה תהיה להם לזכות שיתברכו בכל מיילי דמיטב בבני חיי ומזוני רויחי והצלחה בכל מעשי ידיהם ברוחניות ובגשמיות.

השלב הששי הוא עריכת הספר לדפוס והדפסתו. ועל זה אני מכיר טובה לבעלי **מכון עלה זית** ולכל העוסקים שם במלאכת הקודש, עבור עבודתם המצויינת בכל שלב של עריכת הספר. יהי רצון שיצליחו בעבודתם הקדושה, ויזכו לכל הברכות וההשפעות הנשפעות למזכי הרבים ברוחניות ובגשמיות.

ואסיים מעין הפתיחה בברכות והודאות לא-ל גומר עלי. ואני מתפלל ומתחנן לפניו ית' שיתקבלו דברי תורה אלו בלב מבקשי ה', ושימצאו בדברי תועלת בעבודתם, שלא ניגע לריק ולא נלד לבהלה. והעיקר שיעלה מספר זה נחת רוח להבורא יתברך שמו, שזהו תכלית כל עבודתנו עד שנזכה להרמת קרן התורה ולהתגלות כבוד מלכותו ית' בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

הכותב וחותם לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה בשם כל ישראל, ביום שני לסדר "וה' הצליח דרכי", י"ז מרחשון תשפ"ה לפ"ק.

אפרים אהרן באאמו"ר הרה"צ שליט"א מהארניסטייפל - מילוואקי
פה שיקאגא יצ"ו

בראשית

בראשית

בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ (א, א).

ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק". וכן כתיב "כי יד על כס יה" (שם טז). וצריכים להבין שייכות הידים למלחמת עמלק. ובאמת היינו קושית המשנה (ראש השנה כט, א) 'וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה וכו'.

תמחה את זכר עמלק מתחת השמים (דברים כה, יט). 'ידועה הקושיא למה כתיב 'תחת השמים', וכי יעלה על הדעת שנצטרך למחות את זכר עמלק מעל השמים.

ויצו ה' אלקים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל. ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות. (בראשית ב, טז-יז). יש לבאר איסור עץ הדעת טוב ורע, שלכאורה דעת הוא דבר נחוץ מאד בעבודת ה' וכמו שכתוב (דברי הימים א כח, ט) "דע את אלקי אביך ועבדהו", ובלעדיה לא תכון העבודה, כמו שאמרו חז"ל (ויקרא רבה א, ו) דעת חסרת מה קנייתא, ואם כן למה אסרה הקב"ה לאדם וחווה.

ידועים דברי הזוהר הקדוש (בראשית כט, ב ובעוד מקומות) ש'בראשית' ענינה 'ב' ראשית', ששני ראשית ברא אלקים. וצריך ביאור על דרך העבודה. ורש"י פירש, בראשית, בשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתה (ירמיה ב, ג), ובשביל התורה שנקראת ראשית דרכו (משלי ח, כב). והנה גם עמלק נקרא 'ראשית', שנאמר (במדבר כד, כ) ראשית גוים עמלק. ויש להבין מהו ענין 'ראשית', ולמה נקראו ישראל ולהבדיל עמלק 'ראשית'.

בסוף פרשת בשלח (שמות יז, ח): **ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים.** ודרשו חז"ל (מכילתא) אין רפידים אלא רפיון ידים, לפי שרפו ידיהם מדברי תורה, לכך בא השונא עליהם. וצריכים להבין, למה נקט לשון רפיון 'ידים', הלא כל עצמם רפו מדברי תורה ולא רק ידיהם. ואנו רואים חשיבות יתירה להידיים במלחמה זו, שהרי נאמר (שם, יא) "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר

א. ועל דרך זה איתא בגמרא (נדרים מא, א), דדא ביה כולא ביה, דלא דא ביה מה ביה, דא קני מה חסר, דא לא קני מה קני.

בחירה חפשית לכל אחד ואחד לעשות הישר והטוב בעיני ה' או ההיפך. ולכאורה איך יכול אדם לבחור מאומה אם כבר נקבע מה שיבחר בידיעתו יתברך, שמאחר שהקב"ה יודע כבר מה שיבחר, הרי אין לו בחירה, כי מוכרח לבחור מה שיודע ה'. ונמצא ששתי יסודות אלו לכאורה סותרים זה את זה. וכתב הרמב"ם שעל זה נאמר (ישעיה נה, ח) "לא מחשבותי מחשבותיכם", וזה בעצמו הוא יסוד באמונתנו שאנו מאמינים שיש ידיעה ובחירה, אף שאין ביכולתנו להבין דבר זה על בוריו.

ונראה שכל אדם צריך תחילה להשריש בלבו אמונה בכח בחירתו קודם שישירש האמונה בידיעתו יתברך, שאם יאמין באמונה שלימה חזקה וברורה רק בחלק הידיעה ועדיין אמונתו בחלק הבחירה רפויה בידו, אז ידמה לו שהכל בידי שמים ואין לאל ידו לעשות טוב או רע ויעשה הישר בעיניו וילך בשרירות לבו. ולכן רק אחר שמאמין באמונה שלימה ובהירה בחלק הבחירה, אז יכול להשריש בלבו גם חלק הידיעה, ויאמין שידיעתו יתברך הוא למעלה מהשגתנו כמו שנאמר (איוב יא, ז) "החקר אלוה תמצא", ושבודאי אין בזה שום סתירה.

ובאמת ענין זה נוגע לעבודתנו ותופס מקום גדול בחיינו היום יומיים, שישנו יצר הרע שאומר לנו

עוד מצינו בדברי חז"ל (מובא בחתם סופר) שאם היו ממתנים אדם וחוה לאכול מעץ הדעת עד השבת היה ניתר להם, וכן אם היו אוכלים תחילה מעץ החיים היה מותר להם לאכול מעץ הדעת, ויש להבין ביאור הדברים.

עוד מצינו בדברי חז"ל (כ"ר יט, יב) על הפסוק (בראשית ג, יב) "ויאמר האדם האשה אשר נתת עמדי נתנה לי מן העץ ואוכל", דמדכתיב 'ואוכל' ולא 'ואכלתי' מלמד שאמר 'אכלתי ואוכל עוד', ופלא שיציר כפיו של הקב"ה ידבר כן לפני בוראו.

איתא בקדושת לוי (בראשית ד"ה בראשית) שהטעם שנברא העולם בבי', הוא על פי מה דאיתא בילקוט (ירמיה רמז רסג) שהעולם נראה כבי', סגור בג' צדדים ופתוח בצד צפון, מפני שאמר השי"ת שכל מי שיאמר אני אלוה, יבא ויגמור הפינה הזאת שהנחתי. ובמגלה עמוקות (אופן סו) כתב שמפני זה נקראת עבודה זרה 'אלילים', משום שאלילי"ם הוא ראשי תיבות א"ין ל'הם י'כולת ל'עשות מ'חיצה. וכל הענין צריך ביאור.

ואפשר לומר על פי דברי הרמב"ם המפורסמים (הלכות תשובה פרק ה הלכה ו) שלכאורה יש סתירה בין שתי יסודות באמונתנו; א. שהקב"ה יודע הכל וכל מה שעתיד להעשות. ב. שיש

ועל כן אמר השי"ת לאדם, שאם יאכל תחילה מעץ הדעת המשריש את האמונה בידיעת ה', אז 'ביום אכלך ממנו מות תמות' (בראשית ב, יז), שלא תאמין עוד בבחירה וממילא תהיה ברשות לבך ותחשב כמת. אבל הנחש השיאו לאכול באמרו "כי יודע אלקים" (בראשית ג, ה) שאכן תאכל מן העץ, ואין לך בחירה אמיתית בזה, שכבר הכריחך ידיעתו יתברך, ולמה תצטער במניעתך ממנו לכשסוף כל סוף תעבור ותאכל.

והיינו מה שכתוב (שם ג, ו-ז) "ותאכל ותתן גם לאישה עמה ויאכל. ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי ערומים הם" וגו', שהשיגו ענין ידיעתו יתברך וממילא נתיאשו וחשבו שאבדה תקותם. וכשאמר השי"ת לאדם 'אִכָּה' (שם שם, ט) אמר "ואירא כי עירום אנכי ואחבא" (שם י), פירוש, שנתוודע לי שאני ערום ועריה ואין בכוחי לסור מרע או לעשות טוב. אמר לו השי"ת "מי הגיד לך כי עירום אתה" (שם יא) ושנואש הדבר ואין לך בחירה חפשית, "המן העץ אשר צויתך לבלתי אכל ממנו אכלת". ועל זה השיב האדם 'אכלתי ואוכל עוד', כלומר, אמת הדבר שאכלתי, ועכשיו אני יודע שבודאי אוכל עוד, שאין לי בחירה בזה ואבדה תקותי.

ועל זה אמר הכתוב 'ב' ראשית ברא אלקים', כלומר, ב' יסודות

תמיד שאין לנו כח הבחירה אמיתית ומביא אותנו לידי יאוש. ובפרט לאחר שאדם נכשל בעבירה, נדמה לו שעכשיו אבדה תקותו ונואש, ומכאן ואילך משועבד ליצרו הרע, ואי אפשר לו לנתק מוסרותיו ולהשליך עבותות כבלי יצרו ונסיונותיו, וחושב שאין הבחירה חפשית בידו לעשות טוב ולא לחטוא ח"ו. וצריך שידע נאמנה שבחירה הוא יסוד ועיקר באמונתו ולא ימוט לעולם, וכל עוד נשמתו באפו יש לו כח הבחירה בתקפו ובשלימתו, ואם רק ישוב מדרכו הרעה מיד יקבל השי"ת את תשובתו.

ויש לומר שזה היה חטא העץ הדעת, שעץ הדעת מורה על ענין הידיעה, שאכילה מן עץ הדעת היה מסוגל להשריש בתוך האדם את האמונה שהקב"ה יודע כל מעשי דיבורי ומחשבות בני אדם בהוה עבר ועתיד מטוב עד רע. וסגולת עץ החיים הוא להשריש בתוך האדם את ענין הבחירה, כמו שכתוב (דברים ל, יט) "ובחרת בחיים", הרי שחיים תלויים בבחירה. ועצם מהות החיים הוא כח הבחירה, ועל כן מצינו שמי שאיבד את בחירתו נקרא מת, כמו שאמרו חז"ל (ברכות יח, ב) שרשעים בחייהם קרויים מתים מאחר שהם ברשות לבם (ב"ר לד, יא) עד שיחזיקו בעץ החיים ויעוררו כח בחירתם המנמנמת.

בלבו של אדם, וצורת הב' מרמזת שהשי"ת הניח ענין היצר הרע פתוח לבני אדם לבחור בו איך שירצו, שהבחירה היא חפשית. אבל הנחש הפנימי מפתה אותנו לחשוב שגם רוח צפונית סגורה מפני ידיעתו ית' המכרחת אותנו. אבל האמת היא שאין להם יכולת ל'עשות מ'חיצה, מפני שלמרות ידיעתו ית' עדיין יש לנו בחירה חפשית, כאמור.

והנה שבת קודש הוא יום שנשפע לנו דעת של קדושה שנאמר (שמות לא, יג) "אך את שבתותי תשמורו וגו' לדעת כי אני ה' מקדשכם", ואיתא בספרי הקדמונים (ספר בחינות עולם יג, לג) ש'תכלית הידיעה שלא נדע', שכשיש שלימות הדעת לא קשה לנו ענין ידיעה ובחירה, מפני שאנו מכירים מיעוט הבנתנו וקטנות כח שכלינו שאין בנו היכולת להבין אפילו אפס קצהו מהנהגותיו יתברך, ו'כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכים ומחשבותי ממחשבותיכם' (ישעיה נה, ט). ועל כן אם היו אדם וחוה ממתינים עד שבת היו יכולים להגיע לתכלית הדעת, והיה מותר להם לאכול מעץ הדעת אפילו קודם שיאכלו מעץ החיים.

ונמצא ששבת בראשית הוא הזמן להתחזק בב' ראשית, דהיינו האמונה בשתי הראשיות, 'את השמים'

באמונה הנראים כסותרים זה את זה ברא אלקים, והם 'את השמים' שהוא האמונה בידיעה שהכל בידי שמים, ואת הארץ' היינו האמונה בבחירה ש'הארץ נתן לבני אדם' ומפי עליון לא תצא הרעות והטוב, ולא בשמים היא כי קרוב אלינו הדבר מאד בפינו ובלבבינו לעשותו.

ועל כן נקראים בני ישראל 'ראשית', שיכולים לקיים שתי ראשיות הללו כאחת. אבל ה'ראשית גוים עמלק' שהוא הנחש הקדמוני, רוצה שנדע רק מהראשית של השמים, שהכל בידי שמים. ולכן כשרפו 'ידיהם' מן התורה, דהיינו שנעשית האמונה רפויה בידיהם, האמונה שהקב"ה נותן לנו כח לעשות חיל וש'בידינו' הדבר לבחור בטוב או להיפך, מיד 'ויבא עמלק'. וכאשר ירים משה 'ידו' לחזק ולרומם ענין זה שהבחירה 'בידינו' ניתנת, אזי 'וגבר ישראל', וכאשר יניח ידו ונתרשל ענין ה'ידיים', אזי 'וגבר עמלק'. וצוה לנו התורה 'תמחה את זכר עמלק' על ידי שנאמין 'מתחת השמים' שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, כי בזה יש לנו בחירה חפשית.

ולפי זה יש לבאר דברי הילקוט שצורת הב' מרמז שהעולם הזה סגור משלשה צדדים וצד הצפוני נשאר פתוח, שמצינו בדברי חז"ל (סוכה נב, א) שהיצר הרע נקרא 'צפוני' מפני שצפון

לנו ביום השבת, ידע שבידו להתחזק ולבחור בטוב מהיום והלאה.

יהי רצון שנזכה לדעת השלימה והאמיתית כדי לתקן החטא של עץ הדעת ולתיקון השלם בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

לידע שהקב"ה ידע הכל בטרם כל יציר נברא, 'ואת הארץ' לידע שהרשות ניתנת לכל אדם להיות צדיק או רשע, ואפילו לאחר שנכשל בעבירה עדיין ימינו פשוטה לקבלו בתשובה, ויאוש שלא מדעת הוא, שאם יש לאדם הדעת של 'תכלית הידיעה שלא נדע' שנשפע



ואיבה אשית בינך ובין האשה ובין זרעך ובין זרעה הוא ישובך ראש ואתה תשופנו עקב (ג, טו).

חטא בפני עצמו. וצריך ביאור איזה חטא יש בזה.

ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים ואת להט החרב המתהפכת לשמר את דרך עץ החיים (שם שם, כד). יש לבאר מהו 'להט החרב המתהפכת' על דרך העבודה.

אִיתָא ברש"י (שם ב, כה) שעד החטא של עץ הדעת לא היה לאדם יצר הרע ורק אחר כך נכנס בו יצר הרע. ויש לתמוה, הרי ידוע שמאחר שהקב"ה הוא תכלית הטוב ודרך הטוב להיטיב, על כן ברא כל הברואים כדי שיהיה לו יתברך עם מי להיטיב, וזו תכלית כל הבריאה. ולכן ברא גם עולם הזה מקום הבחירה, כדי שלא תהא כל ההטבה כנהמא דכיסופא. ואם לא היה רצונו ית'

על דרך העבודה, ידוע שהנחש הוא היצר הרע, ואם כן מלמדנו כאן התורה הקדושה שהדרך לנצח היצר הרע הוא על ידי 'הוא ישובך ראש', והדרך שהיצר הרע מתגבר עלינו הוא על ידי 'אתה תשופנו עקב'. וצריכים לבאר מהו 'ישובך ראש' ומהו 'תשופנו עקב' השייך לעבודתו.

ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך ותאכל מן העץ אשר צויתך וגו' (שם שם, יז). משמע מלשון הפסוק שאדם הראשון עשה שתי עבירות, הראשונה ששמע בקול אשתו, והשנית שאכל מעץ הדעת. שאם לא כן, למה הזכיר 'כי שמעת לקול אשתך', היה לו לומר רק 'כי אכלת מן העץ' וגו'. ומשמע שמה ששמע בקול אשתו הוא

למה שישגזור השכל שהוא באמת טוב. וכשמתנהג האדם על דרך זה, נמצא ששכלו הוא המשפיע להלב, ולבו הוא המקבל מן השכל.

והנה ידוע שזכר הוא בחינת משפיע ונקבה הוא בחינת מקבל. ונמצא שיש בתוך כל אחד ואחד איש ואשה, דהיינו השכל והלב, השכל הוא האיש מאחר שתפקידו הוא להיות משפיע להלב, והלב הוא האשה מאחר שתפקידו להיות מקבל מן השכל. ולזה כווננו חז"ל באמרם (ברכות כד, א) 'קול באשה ערוה', חז"ל מזהירים את האדם שקול האשה שהוא הלב, הוא קול של תאוה, וממילא אם ישמע לו האדם, עלול להביאו לידי ערוה. והיינו מה שאמר השי"ת לאדם, "כי שמעת לקול אשתך", פירוש להקול אשה של עצמך, דהיינו תאוות לבך, זהו חטא בפני עצמו.

ועל פי זה יש לפרש "הוא ישופך ראש", אם ישליט האדם ראשו על לבו, אזי יתגבר על הנחש הוא היצר הרע. "ואתה תשופנו עקב", שהדרך שהנחש הוא היצר הרע מתגבר על האדם הוא על ידי עק"ב, ראשי תיבות ק'ול ב'אשה ע'רוה, דהיינו שליטת הלב על השכל.

ונראה שעל התעורבות של טוב ורע שנתהווה אחר חטאו של אדם הראשון נאמר בקהלת (ז, כט) "לבד

שיהיה יצר הרע, הרי אין כאן בחירה ושוב הוה נהמא דכיסופא.

ואיתא בספרים הקדושים, שאכן היה יצר הרע קודם חטא עץ הדעת, אבל היה החילוק בין טוב לרע ברור. אבל אחר החטא נכנס באדם היצר הרע של נגיעות, שמאז יש לכל אדם נגיעות לרצונותיו, והנגיעות מעוררות עיניו וגורמות לאדם להצדיק עצמו כאילו הרע שרוצה הוא טוב. ונמצא שמחטא עץ הדעת והלאה יש תערוכת טוב ורע, שהיצר אומר על טוב שהוא רע ועל רע שהוא טוב עד שיכול אדם להצדיק את עצמו לעשות מעשה זמרי ולבקש שכר כפנחס. ועכשיו צריך האדם לא רק לבחור בטוב אלא צריך גם לבקר בין טוב לרע לידע מהו באמת טוב ומהו באמת רע, ולזה צריך כל אדם לקיים "עשה לך רב" (אבות א, ו) שיוורנו בדרך אמת לידע מה טוב ומה ה' דורש ממנו.

והנה איתא בספרים הקדושים שיצר הטוב הוא השכל, שבשכלו יודע האדם מהו באמת טוב. ויצר הרע הוא הלב המתאוה, הוא המבלבל את האדם בנגיעותיו, ומשפיע גם על השכל שתהיה לו נגיעה ולא יוכל לראות את האמת. ועל זה נאמר (במדבר טו, לט) "ולא תתורו אחר לבבכם", שלא יתור השכל אחר הלב להתעורר מנגיעות תאוותיו, אלא אדרבה, צריך השכל לשלוט על הלב שלא יתאוה הלב אלא

גורם "לשמור את דרך עץ החיים", שזה שומר הדרך שלא יטעום האדם מן עץ החיים ולא יכנס לגן עדן.

והעצה להנצל מזה, 'הוא ישופך ראש', שימשך האדם אחר שכלו וישליט השכל על הלב. ולזה נחוץ מאד שיהיה לאדם מורה דרך שיורהו את האמת ולא יניחהו לתור אחר נגיעות לבבו. ועל זה נאמר "עשה לך רב", שהוא יהיה לראש להורות את הדרך אשר ילך בה ואת המעשה אשר יעשה. ועל ידי זה נמחץ קדקד אויבינו הנחש הפנימי, ולא נתור אחר פתויו המקולקלים. ה' יעזרנו על דבר כבוד שמו ויזכנו לעבוד אותו באמת.

ראה זה מצאתי אשר עשה האלהים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים", ופירש רש"י, היינו אדם הראשון. ולדברינו הכוונה היא, שמקודם היה אדם הראשון ישר ורואה טוב ורע לאמיתו, אבל אחר כך גרם החטא שבקשו חשבונות רבים, שחושב האדם מחשבות על ידי נגיעתו להצדיק מעשיו הרעים ולהפוך טוב לרע ורע לטוב.

ואפשר דהיינו "להט החרב המתהפכת לשמור את דרך עץ החיים", החר"ב הוא ראשי תיבות ה'מה ב'קשו ח'שבונות ר'בים, והיא מתהפכת, שעל ידי החשבונות רבים האלו מהפך האדם את הרע לטוב ואת הטוב לרע. וענין זה



נח

אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו את האלהים התהלך נח
(ו, ט).

אילו היה בדורו של אברהם לא היה
נחשב 'תמימותו' לכלום. עכדה"ק.

ויש לשום לב לפי קט שכלנו מהו
מדריגת 'צדיק' ומהו מדריגת

'תמים'. ואפשר לומר בפשטות שתואר
'צדיק' הוא תואר על שלימות המעשה,
שהעושה מעשים טובים בפועל וגם
שומר ידיו מעשות כל רע, לו נאה ולו
יאה תואר 'צדיק'. ותואר 'תמים' הוא
תואר על שלימות הדעה וההשקפה, כי
מי שיש לו אמונה טהורה ואינו מהרהר
אחר מדותיו יתברך, לו נאה תואר
'תמים'. והשתא מובן, שאף על פי
שבשלימות המעשה הצטיין נח ועל כן
כתוב בו 'צדיק לפני' שלא היה צריך
בענין זה סעד לתמכו, מכל מקום בענין
התמימות דהיינו שלימות הדעה, היה
צריך עדיין סעד לתמכו כמו שכתב
רש"י (בראשית ז, ז ד"ה מפני מי המכול) שאף
נח מקטני אמנה היה מאמין ואינו
מאמין, מה שאין כן אברהם שהצטיין
באמונה, כמו שמעיד הכתוב "והאמין
בה' וגו'" (בראשית טו, ו), כתוב בו
"התהלך לפני והיה תמים".

פירש רש"י: ובאברהם הוא אומר
התהלך לפני וגו' (בראשית יז, א),

נח היה צריך סעד לתמכו אבל אברהם
היה מתחזק ומהלך בצדקו מאליו.

הקשה החתם סופר, הלא גם בנח כתוב
הלשון 'לפני' כדכתיב "כי אותך

ראיתי צדיק לפני בדור הזה" (בראשית ז,
א). ומתרץ החתם סופר, דהפסוק מתאר

נח בשני תוארים 'צדיק' ו'תמים', ובאמת
במדרגת 'צדיק' היה נח מתחזק בצדקו

מאליו ולא היה צריך סעד לתמכו, והיינו
מאמר הכתוב "כי אותך ראיתי צדיק

לפני בדור הזה". אבל במדרגת 'תמים'
היה צריך סעד לתמכו, מה שאין כן

אברהם אבינו היה מתחזק מאליו אפילו
במדרגת 'תמים' כמשמעות הכתוב

"התהלך לפני והיה תמים". ולפי זה כתב
החתם סופר שאפשר לומר שהיש

דורשים לשבח והיש דורשים לגנאי לא
פליגי, שהיש דורשים לשבח מיירי

מה'צדקות' של נח, ועל כן אומרים
שאלו היה בדור 'צדיקים' היה 'צדיק'

יותר, אבל היש דורשים לגנאי מיירי
מה'תמימות' של נח, ועל כן אומרים

אחרון של פסח

ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה והמים להם חומה מימינם ומשמאלם
(שמות יד, כב).

הוא על גוף האדם, שהרי מצות תפלין הוא שיניחם האדם על ראשו ועל ידו, מה שאין כן המצוה שתועלתה היא הרחקת הרע הוא על הבית ולא על האדם, שהרי מצות מזוזה היא להניח המזוזה על פתח ביתו ולא על גופו. וכן מצינו בחמץ ומצה, שהחמץ שהוא הרחקת הרע, מצותו שלא ימצא חמץ בכל הבית ובכל הגבול, ואילו אכילת מצה שהיא תוספת קדושה, מצותה על גוף האדם. וכן מצינו בדם פסח ודם מילה, שדם פסח שהיה מטרתו להרחיק המשחית, היתה המצוה להניחו על המשקוף ועל מזוזות הבית, ואילו דם מילה שהוא תוספת קדושה, מצותו בגוף האדם דוקא. וצריך ביאור למה הוא כן.

ואפשר לומר שענין זה מלמד אותנו שתוספת קדושה צריך להתחיל אצל האדם עצמו, ואין לו לעבוד על אחרים שיוסיפו קדושה, אלא כל מה שיוסיף האדם קדושה בעצמו ממילא ישמעו רחוקים ויבאו

איתא במכילתא, 'מימינם' זו מזוזה שהוא מימין, ו'משמאלם' זו תפלין שהוא בשמאל, ע"כ. כלומר, בזכות מצות מזוזה ותפלין שעתידין ישראל לקיים, נעשו להם המים חומה.

ראיתי בספר הקדוש שם משמאל שהסביר למה דוקא שתי מצות אלו עמדו לישראל שיקרע להם הים. שבשעת קריעת ים סוף היו שני ענינים, א. שנדחה החומר שלהם, שיצאו ממ"ט שערי טומאה. ב. שעוד עלו לרום המעלות עד שראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל. ומזוזה ותפלין מרמזים על שני ענינים אלו. שהרי מזוזה פועלת שלא יהיה ביכולת הרע ליקרב אל הבית, ותפלין גורמים תוספת קדושה שבהם מתקשר האדם עם השי"ת. ובזכות שתי מצות אלו שעתידין ישראל לקיים, זכו ישראל לשני ענינים אלו על הים, עכדה"ק.

ונתתי אל לבי לתור ולמצוא טעם למה המצוה שהיא לתוספת קדושה

פסח

והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה (שמות יב, ו).

מחמיצין את המצות כך אין מחמיצין את המצוות, אלא אם באה לידך עשה אותה מיד. יש להבין לפי דרש זה מהו המשך הפסוק "כי בעצם היום הזה הוצאתי וגו'", איזה נתינת טעם יש בזה על מה שנשמור את המצוות. ועוד, מהו לשון 'אלא אם באה לידך', לכאורה הוה ליה למימר 'כך אין מחמיצין את המצוות אלא עשה אותה מיד'.

ואפשר לומר על פי מה שכתב בספר הקדוש סידורו של שבת (ח"ב פרק א-ב) על הפסוק באיוב (מא, ג) "מי הקדמני ואשלם", שמפרש המדרש רבה (ויקרא רבה כז, ב) שיש בזה תביעה וטענה מהרבנו של עולם לכנסת ישראל: מי עשה לי מזווה עד שלא נתתי לו בית, מי עשה לי מעקה עד שלא נתתי לו גג, מי הפריש לי תרומה עד שלא נתתי לו גורן, מי הפריש לפני חלה עד שלא נתתי לו עיסה, ע"כ. והקשה בספר הקדוש הנ"ל, שלכאורה נפלאו דבריהם, שהרי ידוע שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ומה יש לאדם לעשות, האם יעשה מזווה

פירש רש"י: ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים מה שלא צוה כן בפסח דורות. היה ר' מתיא בן חרש אומר, הרי הוא אומר (יחזקאל טז, ח) "ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים", הגיעה שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו, ולא היו בידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר (שם ז) "ואת ערום ועריה", ונתן להם שתי מצות, דם פסח ודם מילה שמלו באותו הלילה, שנאמר (שם ו) "מתבוססת בדמיך" בשני דמים.

לכאורה קשה, שלא תירץ מה שהקשה 'ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים', שהרי כדי שיהיה להם זכות לצאת ממצרים היה די במה שיקחו את הפסח ב"ד כמו בפסח דורות.

ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים (שמות יב, יז). פירש רש"י: ר' יאשיה אומר, אל תהי קורא את המצות אלא את המצוות, כדרך שאין